

Sygn. akt IV CSK 21/13

POSTANOWIENIE

Dnia 24 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa Naczelnika Pierwszego Urzędu
Skarbowego w T.

przy uczestnictwie T. G.

o wpis hipoteki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 października 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w T.

z dnia 20 sierpnia 2012 r.

**uchyła zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w T. oddalił apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w T., którym został oddalony wniosek Skarbu Państwa – Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w T. o wpis hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej współwłasność uczestnika postępowania.

Sąd drugiej instancji zaakceptował ustalenia faktyczne oraz wykładnię art. 109 ust.1 ustawy z dnia 6 lipca 982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1361; dalej u.k.w.h.) i art. 626² § 3 k.p.c. dokonaną przez Sąd Rejonowy i przyjął je za własne. Wskazał, że art. 109 ust.1 u.k.w.h. nie reguluje formy dokumentu, który stanowi podstawę dokonania wpisu do księgi wieczystej, zaś art. 31 u.k.w.h. stanowiąc, że wpis może być dokonany na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy, nie udziela odpowiedzi na pytanie, czy dokumentem tym może być oryginał, czy także odpis. Sąd Okręgowy przytoczył pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05, OSNCP 2006/11/180, zgodnie z którym podstawą wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej może być tylko oryginał tytułu wykonawczego i stwierdził, że podniesione argumenty mając wymiar ogólny odnoszą się także do administracyjnego tytułu wykonawczego. Nie podzielił także twierdzeń, że przyjęte stanowisko nie uwzględnia art. 244 § 1 k.p.c. oraz art. 250 § 1 k.p.c. wskazując, iż postępowanie wieczystoksięgowe stanowi postępowanie odrębne i regulacja prawna w zakresie formy składanych dokumentów została unormowana w art. 626² § 3 k.p.c., zaś brak w przepisach postępowania egzekucyjnego w administracji odpowiednika art. 794 k.p.c. nie stanowi wystarczającej podstawy do obniżania wymagań stawianych tytułowi wykonawczemu jako podstawie do wpisu hipoteki przymusowej.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.)

zarzucił naruszenie prawa materialnego tj. art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 35 § 1, § 2 pkt 2 i § 3 w zw. z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej przez błędne zastosowanie, zaś w ramach drugiej podstawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy – art. 626² § 3 k.p.c. i art. 31 u.k.w.h. w zw. z art. 250 k.p.c. w zw. z art. 244 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 35 § 1, § 2 i 3 w zw. z art. 23 § 1 Ordynacji podatkowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zagadnienia prawnego w niniejszej sprawie, stanowiącego przedmiot zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej, sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy podstawą wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej może być jedynie oryginał tytułu wykonawczego wystawionego w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym, czy również odpis takiego tytułu, sporządzony w oparciu o przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tj. Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 ze zm.; dalej u.p.e.a.), urzędowo poświadczony przez administracyjny organ egzekucyjny.

Zgodnie z art. 109 ust. 1 u.k.w.h. wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika. Tytuł wykonawczy jest dokumentem stanowiącym podstawę wszczęcia i prowadzenia postępowania egzekucyjnego, a jego definicja lub elementy konstrukcyjne są zawarte w procedurach regulujących egzekucję sądową i administracyjną. W egzekucji sądowej tytułem wykonawczym jest dokument odpowiadający sformalizowanym wymaganiom określonym w art. 776,777 i 783 k.p.c. oraz w przepisach rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz. U. Nr 2012, poz. 443) i z dnia 23 lutego 2007 r. regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249). Stanowi on wyłączną podstawę wszczęcia postępowania egzekucyjnego oraz uzyskania wpisu hipoteki przymusowej w celu zabezpieczenia stwierdzonej nim wierzytelności. Poza pierwszym wydanym tytułem wykonawczym dopuszczalne jest wydanie kolejnych tytułów wykonawczych

dotyczących konkretnego obowiązku w sytuacjach ściśle określonych przez przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Wierzyciel może zatem uzyskać kilka tytułów wykonawczych do realizacji wniosków w postępowaniu egzekucyjnym, zabezpieczającym lub wieczystoksięgowym. W konsekwencji takiego unormowania wątpliwość, czy odpis tytułu wykonawczego wystawionego w egzekucyjnym postępowaniu sądowym może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej, została rozstrzygnięta negatywnie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05 (OSNC 2006/11/180). Wyrażony nadto został pogląd, że brzmienie art. 626² § 3 k.p.c. wskazuje na konieczność dołączenia oryginałów dokumentów, a nie ich odpisów, ustawodawca bowiem wyraźnie określił ustawowo sytuacje, w których jest to dopuszczalne (art. art. 89 § 1, 250 § 1, 244 § 1, 485 § 4 k.p.c.).

W myśl art. 26 § 1 i 3 u.p.e.a. w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym tytuł wykonawczy jest dokumentem sporządzonym przez wierzyciela i musi spełniać wymagania określone w art. 27 u.p.e.a. i w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tj. Dz. U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 ze zm.). Organ egzekucyjny, stosownie do art. 27 § 1 pkt 10 u.p.e.a., opatruje tytuł egzekucyjny przygotowany przez wierzyciela klauzulą o skierowaniu do egzekucji administracyjnej. W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjmuje się, że tytułem wykonawczym jest tylko oryginał i tylko on może stanowić podstawę egzekucji administracyjnej (wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., I OSK 146/06, niepubl.). Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji nie zawiera odpowiednika art. 793 k.p.c. i nie przewiduje możliwości wystawiania dalszych tytułów wykonawczych, dopuszcza natomiast posługiwanie się odpisem tytułu wykonawczego przy dokonywaniu ustawowo określonych czynności procesowych (art. 26 § 5 i 6, art. 31 § 1, art. 32, 72 § 4 pkt 1).

Zgodnie z art. 34 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tj. Dz. U. z 2012 r., Nr 749 ze zm.; dalej Ordynacja) Skarbowi Państwa i jednostce samorządu terytorialnego przysługuje hipoteka na wszystkich nieruchomościach podatnika, płatnika, inkasenta, następcy prawnego lub osób trzecich z tytułu

zobowiązań podatkowych powstałych w sposób przewidziany w art. 21 § 1 pkt 2, a także z tytułu zaległości podatkowych w podatkach stanowiących ich dochód oraz odsetek za zwłokę od tych zaległości, zwana „hipoteką przymusową”. Hipoteka ta powstaje przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej na podstawie tytułu wykonawczego (art. 35 § 1 i 2 pkt 2 Ordynacji), przy czym nie ulega wątpliwości, że chodzi o tytuł wykonawczy w rozumieniu przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Postępowanie o wpis hipoteki przymusowej regulują art. 626¹ i n. k.p.c. Zgodnie z art. 626² § 3 k.p.c. do wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu. Artykuł 109 ust. 1 u.k.w.h. wymaga dołączenia tytułu wykonawczego w rozumieniu przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, zaś art. 35 § 1 i 2 pkt 2 Ordynacji nie normuje formy administracyjnego tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej. W uzasadnieniach postanowień z dnia 16 maja 201 r., IV CSK 637/12 i z dnia 5 lipca 2013 r., IV CSK 742/12, niepubl. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w takiej sytuacji odpowiedzi na pytanie, czy odpis administracyjnego tytułu wykonawczego może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej, należy poszukiwać w treści art. 31 u.k.w.h., który określa minimum wymagań formalnych w zakresie formy dokumentów dołączonych do wniosku o wpis. Zezwala on na dokonanie wpisu na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy. Zasada ta nie odnosi się jednak – poza orzeczeniami sądowymi stanowiącymi podstawę wpisu – do dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 k.p.c. Wskazał także na utrwalone stanowisko orzecznictwa akceptujące, w odniesieniu do dokumentów będących podstawą wpisu, stosowanie art. 244 § 1 k.p.c. i art. 250 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1984 r., III CZP 62/84, OSNC 1985, Nr 7, poz. 88, postanowienia z dnia 24 czerwca 1997 r., II CKN 216/97, OSNC 1998, Nr 1, poz. 7, z dnia 9 marca 2004 r., V CK 448/03, z dnia 12 stycznia 2012, IV CSK 251/11 – niepubl.). Artykuł 250 § 1 k.p.c. wprowadza wyjątek od zasady, że przeprowadzenie w postępowaniu cywilnym dowodu z dokumentu dotyczy dokumentu oryginalnego i zezwala na przedstawienie w postępowaniu urzędowo poświadczonego odpisu

dokumentu, jeżeli znajduje się on w aktach organu, o którym mowa w art. 244 § 1 k.p.c.

Podkreślenia wymaga, że wymóg przedstawienia w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym oryginału tytułu wykonawczego dotyczy wszczęcia i prowadzenia egzekucji. Wniosek o wpis hipoteki przymusowej nie zmierza do wszczęcia egzekucji, lecz do zabezpieczenia wierzytelności z tytułu podatków. W postępowaniu tym nie jest dopuszczalne wydanie dalszych tytułów wykonawczych - sformalizowane stanowisko dopuszczające dołączenie do wniosku o wpis wyłącznie oryginału tytułu prowadziło by zatem albo do pozbawienia wierzyciela możliwości prowadzenia egzekucji, albo pozbawienia możliwości złożenia wniosku o wpis hipoteki przymusowej, a w każdym razie do konieczności dokonania wyboru pomiędzy wszczęciem egzekucji i dokonaniem zabezpieczenia wierzytelności. Ustawodawca przewidział ponadto, że w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym może funkcjonować w obrocie prawnym odpis tytułu wykonawczego w sytuacjach innych, niż wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W niektórych wypadkach odpis tytułu wykonawczego w tym postępowaniu spełnia taką samą funkcję, jak kolejny tytuł wykonawczy w egzekucyjnym postępowaniu sądowym, bowiem jest oznaczany cel, któremu ma służyć, jego liczba porządkowa, a także kwotowo jest określany zakres zlecenia – np. przy zleceniu przez organ egzekucyjny wykonania czynności egzekucyjnych organowi rekwizycyjnemu. (art. 31 § 1 u.p.e.a.). Jest to zatem rozwiązanie zbliżone do uregulowania zawartego w art. 793 k.p.c. świadczące, że ustawodawca rezygnując z wprowadzenia w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym pojęcia dalszego tytułu wykonawczego nadał odpisowi tytułu wykonawczego urzędowo poświadczonemu przez administracyjny organ egzekucyjny taki sam charakter prawny, jaki posiada dalszy tytuł wykonawczy.

W konsekwencji uznać należy, że urzędowo poświadczony odpis administracyjnego tytułu wykonawczego wystawionego może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej. W wypadku dołączenia do wniosku o wpis odpisu takiego tytułu rzeczą sądu wieczystoksięgowego będzie ocena, czy stanowi on odpis urzędowy tytułu sporządzonego w oparciu o przepisy

ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji poświadczony przez administracyjny organ egzekucyjny.

Zasadne są zatem zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące zarówno prawa procesowego, jak i materialnego, a pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy w oparciu o rozważania Sądu Najwyższego dotyczące tytułu wykonawczego wystawionego w postępowaniu sądowym, nie pozwala na ich odparcie.

Zważywszy na powyższe orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.